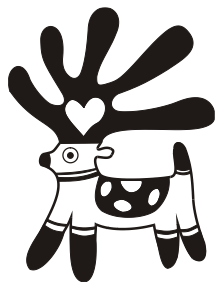

NUMER 1 (47)
MARZEC
2017

Muzeum Kultury Ludowej
w Węgorzewie

POD JELONKIEM

WYDANIE A

WĘGORZEWO

ROK XVII

Święto Wiosny po raz czterdziesty

W tym roku po raz czterdziesty zapraszamy na Święto Wiosny, tradycyjne już spotkanie ze sztuką ludową i rękodziełem, które – także zgodnie z tradycją – odbywa się w sobotę przed Niedzielą Palmową.

Zapraszamy na kiermasz, warsztaty pisankarskie, nową świąteczną aranżację wielkanocną w chacie nr 10 z Krzyżewa. Rozstrzygniemy konkursu na gaik i marzanę. Każdy z pewnością znajdzie tu coś dla siebie.

Nagrody przyznawane podczas „Święta Wiosny 2017” ufundowało Muzeum Kultury Ludowej.

Lista obecności

Udział w czterdziestym węgorskim „Święcie Wiosny” zapowiedzieli:

- **Bałdyga Anna** (Mazuchówka), pisanki, palmy, tkaniny
- **Barszcz Urszula** (Węgorzewo), palmy
- **Biblioteka i Ośrodek Kultury Gminy Kruklanki** (ceramika, wiklina papierowa, decoupage)
- **Biesiadecka Regina** (Giżycko), ceramika, biżuteria ceramiczna
- **Bojarska Celina** (Orło), pierniki
- **Chyła Andrzej** (Mazuchówka), wyroby z drewna (wózki w kwiaty), koronka szydełkowa
- **Farańczuk Anna** (Olsztyn), pisanki, kartki wielkanocne
- **Gąsowska Alicja** (Łąpy), sękacze
- **Lachowicz Grażyna** (Giżycko), wyroby ceramiczne
- **Laskowska Wiesława** (Orneta), wyroby z karmelu
- **Madej Tadeusz** (Jakubowo), wyroby z wikliny
- **Majewska Dorota** (Dąbrówka Mała), pisanki
- **Meller Katarzyna** (Kozuchy Wielkie), stroiki, palmy, pisanki
- **Muzeum Kultury Ludowej** (Węgorzewo), wyroby ceramiczne
- **Nalbach Barbara** (Węzówka), koronka szydełkowa, ozdoby wielkanocne
- **Proniewska Agnieszka** (Perły), palmy, ozdoby wielkanocne, wypieki
- **Racis Czesław** (Jasionowo), sery
- **Roch Ewa** (Węgorzewo), pisanki, palmy

- **Stowarzyszenie „Żytkiejmska Struga”** (Żytkiejmy), sękacze, mrowiska, serniki, pasztety, nalewki; pokaz pieczenia sękacza
- **Szczęсна Urszula** (Węgorzewo), koronka szydełkowa, palmy

- **Śmierzyńska Joanna** (Pochwałki), koronka szydełkowa, kwiaty z bibuły, palmy
- **Świercz Anna** (Węgorzewo), stroiki, palmy, koronka szydełkowa
- **UAB „Damsa”** (Litwa), wędliny
- **Warsztaty Terapii Zajęciowej** (Olszewo Węgorskie), koronka szydełkowa, palmy, kartki świąteczne
- **Wysocka Krystyna** (Brozówka), pisanki
- **Zakład Aktywności Zawodowej** (Giżycko), wyroby ceramiczne, haft

Na podstawie nadesłanych ankiet zestawiała Beata Gruszka

Wielkanoc na Mazurach – aranżacja w chacie nr 10 ze wsi Krzyżewo

Wielkanoc jest świętem, które po 1945 roku, w wyniku napływu osadników z różnych stron Polski oraz kresów wschodnich, przeszło na Mazurach duże przeobrażenia. Pojawiły się nieznane dotąd zwyczaje, takie jak święcenie potraw w Wielką Sobotę czy polewanie się wodą w Wielkanocny Poniedziałek. Jajka zaczęto zdobić nowymi technikami i wzorami, do tworzenia palm zaczęto używać odmiennych materiałów, a śniadanie wielkanocne przestało być skromnym posiłkiem.

W tym roku, na terenie Parku Etnograficznego nad Węgorapą, w chacie nr 10 ze wsi Krzyżewo (gm. Kalinowo), prezentowana jest ekspozycja, która dotyczy zwyczajów wielkanocnych na Mazurach po owych przemianach. Ukazane są wpływy nowo przybyłej ludności. Aranżacja skupia się w dwóch pomieszczeniach chaty, w izbie oraz komorze. Przedstawione jest wielkanocne śniadanie oraz ozdoby specjalnie wykonywane na ten czas. Pojawiają się również charakterystyczne dla tego okresu przedmioty, np. gaik, koszyk na wykup, gałązki brzozy i wierzby do smagania. Można również zobaczyć ekspozycje związane z przygotowaniem do świąt m.in. wyrób palm wielkanocnych, malowanie jajek, wypiek ciast, gromadzone zapasy.

Po wejściu do izby, z prawej strony, w części kuchennej, znajduje się ekspozycja przedstawiająca wypiek ciast świątecznych oraz przygotowanie potraw. Natomiast z lewej strony zaprezentowano warsztat malowania jajek oraz wyrobu palm wielkanocnych. Znajdują się tutaj m.in. wydmuszki, naturalne barwniki i narzędzia, a także wykorzystywane dawniej do palm mazurskich, gałązki wierzbowe, brzożowe, bukszpanowe i jałowcowe, elementy do palmy wileńskiej, takie jak suszone kwiaty i trawy oraz do wykonania palmy kurpiowskiej – leszczyna, kwiaty z bibuły i wstążki bibułkowe.

W centralnej części izby prezentowane jest wielkanocne śniadanie. Stół nakryto białym obrusem i przyozdobiono różnymi gałązkami oraz kwiatami z bibuły. Na stole znajdują się potrawy, które niegdyś przygotowywano na Mazurach, czyli jaja gotowane na twardo, masło uformowane w figurkę baranka, chleb, twaróg, babka wielkanocna i ciastka w kształcie ptaszków oraz dania nowsze – waza z żurem na białej kiełbasie, wędliny, różne ciasta. Jest również tzw. święconka, która na Mazury przywędrowała wraz z nowymi osadnikami. Kosz na „święconkę” musiał być duży, ponieważ wkładano do niego wszystkie potrawy, które potem spożywano podczas wielkanocnego śniadania. Na brzegu stołu ustawiono dzbanek z wodą, którą przynoszono z porannego obmywania. Był to zwyczaj praktykowany pierwszego dnia świąt. O świcie, w milczeniu, szło się do płynącej na wschód wody, aby się nią obmyć, ponieważ wierzono w jej magiczną moc jako siły oczyszczającej. Zabieg ten miał pomóc wyleczyć choroby oraz zapewnić zdrowie na cały rok. Dla chorych domowników, którzy sami nie mogli pójść nad rzekę, przynoszono wodę do domu. Skrapiano nią również zwierzęta hodowlane, aby były dorodne i zdrowe.

Ważną funkcję pełniła także palma wielkanocna, która w izbie znajduje się nad wejściem. Była ona uważana za przedmiot magiczny. Po poświęceniu, przynoszono ją do domu i umieszczano w ważnych miejscach w chacie (za świętym obrazem, nad wejściem, na strychu, za belką stro-

pową), w pomieszczeniach gospodarskich oraz na polach. W ten sposób miała chronić dom i jego mieszkańców przed nieszczęściami.

W dalszej części izby, pod ścianą na wprost wejścia, znajduje się miejsce sakralne – mały stolik nakryty serwetką, z krzyżem, przyozdobiony kwiatami z bibuły i baziami. Jest to element napływowy, ponieważ Mazurzy, ze względu na swoje wyznanie (ewangelicyzm), nie kulturowali tak znacząco jak katolicy, miejsca świętego w domu. Całe pomieszczenie zostało udekorowane, specjalnie przygotowywanymi na ten czas, ozdobami. Okna przystrojono papierowymi firankami oraz kwiatami z bibuły i gałązkami wierzbowymi. Pod sufitem przyczepiono „pajaki”, które wykonywano ze słomy i bibuły. Na podłodze ułożono kolorowe szmaciaki.

W komorze, ciekawym elementem wystawy wielkanocnej jest spiżarka, w której gromadzono zapasy na święta. Znajdują się w niej m.in. kiełbasy, pieczywo, woreczki z mąką, kaszą, kanka z mlekiem, napitki w butelkach, dzbanki. Przy spiżarce ustawione są kosze wiklinowe z ziemniakami i jajkami. Wszystko musiało być przygotowane wcześniej, ponieważ podczas świąt nie wykonywano żadnych prac domowych. W związku z tym, również w głębi komory, można dostrzec ułożoną na maglu bieliznę pościelową, wypraną i wymaglowaną, przygotowaną do powleczenia. Z kolei, przy drzwiach przygotowane są w dzbanku z wodą gałązki brzozy, wierzby do smagania. Był to zwyczaj, który łączył formy magiczne z zabawą i był odpowiednikiem znanego na terenie całej Polski oblewania wodą. Wieczorem, pierwszego dnia świąt oraz przez cały drugi dzień, chodziły po wsi grupy chłopców. Śpiewali oni szereg specjalnych pieśni i smagali, czyli uderzali owymi gałązkami po nogach dziewcząt. Od smagania można było się wykupić. W tym celu przygotowywano kosz na tzw. wykupiek, do którego zbierano smakołyki w postaci kolorowych jajek, pieczywa świątecznego. Obok dzbanka można również znaleźć gaik i „koguta”. Gaik jest to gałązka sosnowa lub świerkowa przystrojona kwiatami z bibuły, wstążkami,

z którą chodziły po wsi dziewczęta i śpiewem prosiły o datki. Natomiast „koguta” wykonywano z gliny, desek lub pieczono z ciasta. Chłopcy chodzili z nim od domu do domu, a ich odwiedziny miały zapewnić rodzinom zdrowie i pomyślność.

Zapraszamy do bliższego zapoznania się z ekspozycją.

Ewa Białecka

Bibliografia:

E. Kaczmarek, *Zwyczaje wiosenne na Warmii i Mazurach dawniej i dziś*, „Studia Angerburgica”, t. 9, 2004.

Kultura ludowa Mazurów i Warmiaków, red. J. Burszta, Wrocław 1976.

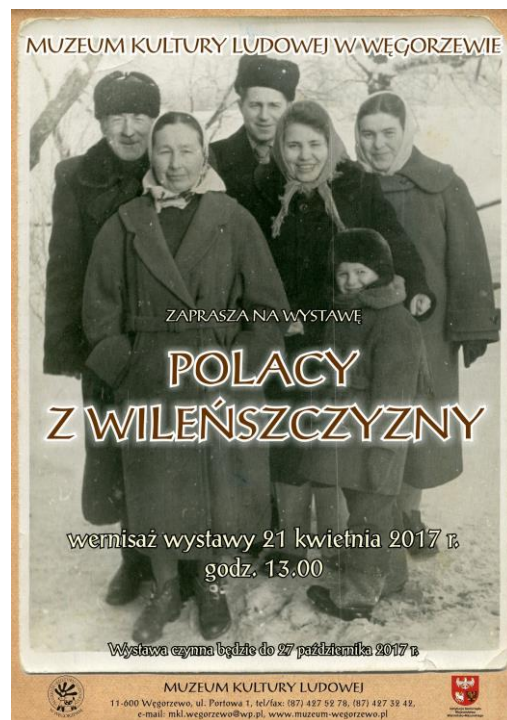
B. Krzyżaniak, A. Pawlak, *Warmia i Mazury. Pieśni doroczne i weselne*, cz. 1, Warszawa 2002.

A. Szyfer, *Zwyczaje, obrzędy i wierzenia Mazurów i Warmiaków*, Olsztyn 1968.

Warto być, warto zobaczyć

- **do grudnia** – „Malowany wózek, para siwych koni...” – wystawa zabawek ze zbiorów własnych.
- **21 kwietnia-lipiec** – wystawa „Polacy z Wileńszczyzny” – wystawa ze zbiorów Muzeum, organizacji pozarządowych oraz od osób prywatnych.

- **kwiecień-czerwiec** – wystawa malarstwa Jerzego Józefa Tyszko i modelarstwa Andrzeja Sadocha.
- **13/14 maja** – Noc Muzeów, m.in. nocne zwiedzanie, ognisko, zabawa terenowa.
- **maj** – XVI Dni Kultury Polskiej w Obwodzie Kaliningradzkim, w programie msza święta, występy zespołów polonijnych, koncert zespołu z Polski.
- **1 lipca** – XII Regionalny Festiwal Kultury Łowieckiej, m.in. zawody strzeleckie, koncerty muzyki myśliwskiej, konkursy kulinarne.
- **7 lipca-wrzesień** – wystawa „Walc niebieski na 100- lecie urodzin cymbalisty Józefa Krupskiego”.
- **5-6 sierpnia** – XL Międzynarodowy Jarmark Folkloru.

Nr 47 „Pod Jelonkiem” do życia powołał: Ewa Białecka, Katarzyna Dzurko-Piasecka, Beata Gruszka, Krystyna Jarosz, Jerzy Łapo.

Zapraszamy do Internetu:

- Strona firmowa:
<http://www.muzeum-wegorzewo.pl/> [tutaj też archiwalne numery „Pod Jelonkiem”]
- Facebook:
<https://www.facebook.com/MuzeumKulturyLudowejwWegorzewie/>
- Youtube:
<https://www.youtube.com/user/mklwegorzewo>